Az agrárfoglalkoztatottság helyzetének vizsgálata Győr-Moson-Sopron megyében

KARÁCSONY PÉTER – ZRAK VIKTÓRIA

Kulcsszavak: agrárfoglalkoztatottság, versenyképesség, rendszerváltás, Győr-Moson-Sopron megye.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A vizsgált két szövetkezetnél és egy Zrt.-nél a földterületek nagyarányú csökkenését munkaerő-létszámcsökkenés kísérte. A pályát elhagyni kényszerültek jelentős, mintegy 30 százaléka tartósan munkanélkülivé vált, a többiek pedig más szektorokban (ipari, szolgáltatói) helyezkedtek el.

A vezetők, illetve a dolgozók körében végzett kérdőíves és mélyinterjús felméréseink szerint a korösszetétel kedvezőtlen képet mutat: a dolgozói kollektíva napjainkra túlságosan elöregedett. A jövedelemviszonyokat figyelembe véve a gazdaságok egyre kevésbé vonzóak a fiatal agrárértelmiségiek számára. A fiatalabb munkavállalók szinte kivétel nélkül keveselték a bérüket. Az iskolázottságot vizsgálva elmondható, hogy a férfiak körében alacsonyabb, a nőknél több a magasabb végzettséggel (érettségi, felsőfokú) rendelkezők aránya. A megkérdezett dolgozók elégedettek a munkakörülményeikkel, szeretnek az üzemekben dolgozni, és hosszú távon sem kívánnak munkahelyet váltani.

A VIZSGÁLATOK ÉS EREDMÉNYEI

A dolgozat a saját vizsgálataiban, kérdőíves megkérdezés és mélyinterjúk segítségével (vezetői és dolgozói) értékeli Győr-Moson-Sopron megye három átalakult szövetkezete mezőgazdasági munkaerőlétszámának alakulását, illetve több szempont szerinti (nem, kor, iskolai végzettség, munkakör stb.) változásait. A kérdőíves felmérés kiegészítéseként összehasonlító vizsgálatokat végeztünk a Központi Statisztikai Hivatal, valamint egyéb más hazai szervezetek által megjelentetett tudományos közlemények szekunder adatainak felhasználásával is.

A mezőgazdasági termeléssel foglalkozó népesség aránya régiónként nagymértékben függ a termőhelyi adottságoktól, a térség mezőgazdasági jellegétől, termelési hagyományaitól, illetve attól, hogy a nemzetgazdaság más ágazatainak mekkora a munkaerő-lekötése (*Hamza – Tóth, 2006*). Saját vizsgálatainkban két új típusú termelőszövetkezetet és egy zártkörűen működő részvénytársaságot (továbbiakban: Zrt.) elemeztünk. Mindhárom gazdasági társaság székhelye Győr-Moson-Sopron megyében található. A saját vizsgálatainkban összefüggéseket kerestünk az általunk kiválasztott átalakult szövetkezetek dolgozói létszámának és a szövetkezetek által művelt földterületek nagyságának adatai között (1. és 2. ábra).

A rendszerváltozást megelőzően az „A” szövetkezetben 8800 hektáron gaz-

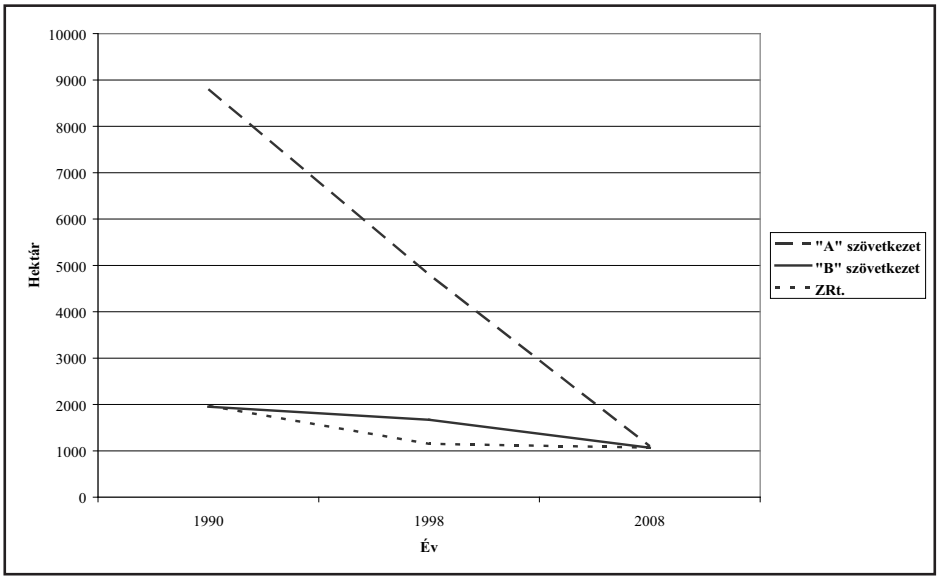
dálkodtak. Ezt a területet akkoriban, az 1970-es évek közepén végbement centralizációs folyamatok következtében még három falu együttesen művelte. Az agrárátalakulás következtében, 1991. január 1-től a három település külön szövetkezetet alapított és önálló működésbe kezdett. Az „A" szövetkezet földterülete manapság 1100 hektár körül alakul a bérleti szerződésektől függően.

A „B" szövetkezet termőterület-nagysága a rendszerváltás előtt még 1950 ha volt, mely 1817 ha szántóterületből, valamint 133 ha gyepterületből állt. Napjainkban a „B" szövetkezet 1068 hektár körüli földterületen gazdálkodik, amit teljes egészében szántóterületként hasznosít.

A Zrt. területének nagysága az átalakulás előtt 1970 hektár volt, mely mára 1071 hektárra csökkent.

I. ábra

A vizsgált átalakult szövetkezetek földterület-nagyságának alakulása 1990-2008 között, hektár

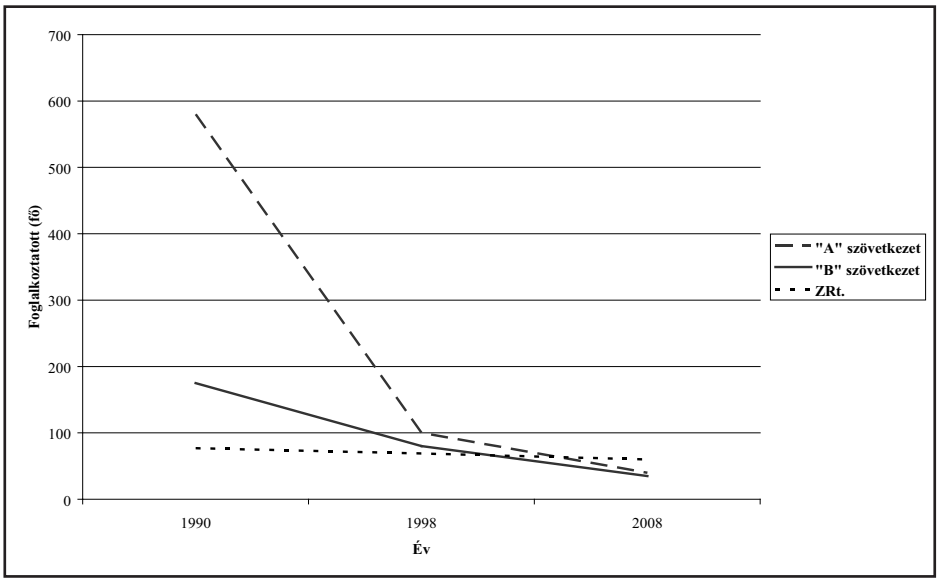

Forrás: saját szerkesztés a szövetkezetek nyilvántartásai alapján, 2009

A dolgozói létszám alakulását vizsgálva elmondható, hogy az „A" szövetkezetben 1990-ban még 580 fő volt a tagság létszáma. A rendszerváltás után a földterületvesztésnek, valamint az állattenyésztés leépülésének következtében a dolgozói kollektíva létszáma 40 főre esett vissza. Mindezeken felül a jó szakemberek közül sokat átcsábítottak más szektorba (ipar, szolgáltatás), így a kevésbé kvalifikáltak maradtak az „A" szövetkezet munkaerő-állományában, ami további feszültségeket és problémákat okozott. A „B" szövetkezetben a rendszerváltás körül még 157 fő dolgozott, mely dolgozói létszámot a termelési szerkezet egyszerűsödése miatt kénytelenek voltak csökkenteni. Így napjainkban mindössze 35 főt alkalmaznak, mely alig éri el a rendszerváltáskori létszám 22%-át. A munkaerő-állomány alakulását tekintve a Zrt. „vészelte" át legkevésbé negatívan a rendszerváltást. A Zrt. rendszerváltáskori 77 fős dolgozói kollektívájából napjainkra 69 fő maradt. A dolgozói létszám megmaradásában jelentős szerepet játszott, hogy a Zrt. több-kevesebb sikerrel meg tudta őrizni az állattenyésztési ágazatait.

2. ábra

A vizsgált átalakult szövetkezetek munkaerőlétszámának alakulása 1990-2008 között, fő

Forrás: saját szerkesztés a szövetkezetek nyilvántartásai alapján, 2009

Összességében megállapítható, hogy a vizsgálatba vont három gazdaságnál a munkaerőlétszám szempontjából csökkenés volt tapasztalható az eltelt 20 év során. A rendszerváltást követően a vagyonnevesítés, a magánosítás és a kárpótlás következtében magas fokú tőkekivonás (föld, gépek) történt a szövetkezetekből, megszűntek egyes melléküzemágak, s mindezek együttes hatása vezetett a nagyfokú – elsősorban munkaerőlétszám – leépüléshez.

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

(1) Hamza E. – Tóth E. (2006): Az egyéni gazdaságok eltartó képessége, megélhetésben betöltött szerepe. Agrárgazdasági tanulmányok 2. sz., Budapest – (2) Karácsony P. – Orbán J. (2006): A magyar agrárfoglalkoztatottak számának alakulása az ezredfordulón. PKE Szemle, Nagyvárad, Románia – (3) Központi Statisztikai Hivatal adatbázisa – (4) Tóth E. (2000): A mezőgazdasági foglalkoztatottság és alternatív lehetőségei. Agrárgazdasági Tanulmányok 13. sz., Budapest, 21-26. pp. – (5) http://www.nepszamlalas.hu/mc2005/mc2005_hun/kotetek/02/02_jell.pdf A népesség főbb demográfiai jellemzői. Letöltve: 2008.09.28.